



With the support of the  
Erasmus+ Programme  
of the European Union

# Еволюція стратегічного бачення ЄС. Засади і принципи функціонування спільної зовнішньої політики і політики безпеки ЄС

експерт Центру досконалості Жана Моне  
КНУ імені Тараса Шевченка,  
доцент кафедри міжнародних відносин і зовнішньої політики ІМВ  
Миронова М.А.


# Формування засад спільної зовнішньої політики та політики безпеки ЄС

Поява нових викликів на рубежі 80-90-х рр. ХХ ст.

- Глобалізація
- Структурні зміни у системі МВ
- Неефективність механізмів Європейського політичного співробітництва (ЄПС)
  - а) відсутність інструментів кризового врегулювання
  - б) брак єдності серед держав-членів

7.02.1992 Маастрихт Договір про Європейський Союз, Розділ V (Спільна зовнішня політика та політика безпеки ЄС)

# European Union



## First pillar:

European  
Communities

## Second pillar:

Common  
foreign and  
security policy  
(CFSP)

## Third pillar:

Cooperation in  
the fields of  
justice and  
home affairs

## Foundation: Four Treaties

Treaty establishing the European Coal and Steel Community (ECSC),  
Treaty establishing the European Economic Community (EEC),  
Treaty establishing the European Atomic Energy Community (Euratom),  
Treaty on European Union (TEU - Treaty of Maastricht).

# Проблема зовнішньополітичної ідентифікації ЄС

## Суб'єктність ЄС

- Наднаціональний характер – поєднання міжурядового та наднаціонального (supranational) методів інтеграції
- Автономність
- Обов'язковість ухвалених рішень для держав-членів
- Повноваження ухвалювати рішення більшістю голосів в Раді ЄС (т.зв. "подвійна більшість" – 55% держав, що представляють 65% населення ЄС)

## Дебати щодо природи ЄС як глобального гравця

- Концепція Європи як цивільного центру сили, 'Civilian Power Europe' - Франсуа Дюшен (1973)
- Нормативна Європа, 'Normative Power Europe' – Іан Меннерс (2002)
- Європа як ринкова сила, 'Market Power Europe' Чад Дамро (2012)

# Концепція Європи як цивільного центру сили

- Зростаюча економічна взаємозалежність веде до ситуації, коли відсутність військової сили вже не перешкода для визначення статусу у міжнародній системі;
- традиційні воєнні центри сили втрачають вплив;
- ЄЕС як “цивільний центр сили” має відігравати помітнішу роль у міжнародних відносинах.

Використання невоєнних інструментів для досягнення цілей, 3 виміри “цивільної сили”:

- 1)Дипломатичне співробітництво (багатосторонність - multilateralism)
- 2)Перевага економічного потенціалу (невоєнний підхід/non-military approach)
- 3)Юридично зобов'язуючі наднаціональні інституції (міжнародне право)

# Європа як нормативний центр сили

Визначення: “нормативної сили” – сила, чий вплив визначається нормами більше, ніж воєнним арсеналом чи економічними стимулами. Сила, що здатна змінювати концепцію “нормальності”

- Зовнішньополітична діяльність ЄС заснована на цінностях, які проектуються на партнерів
- ЄС формує новий світовий порядок (демократія, верховенство права, цінність прав і свобод людини, соціальна справедливість, солідарність, сталий розвиток – ключові принципи, що визначають міжнародну ідентичність ЄС та його зовнішньополітичну діяльність

# Ініціативи ЄС

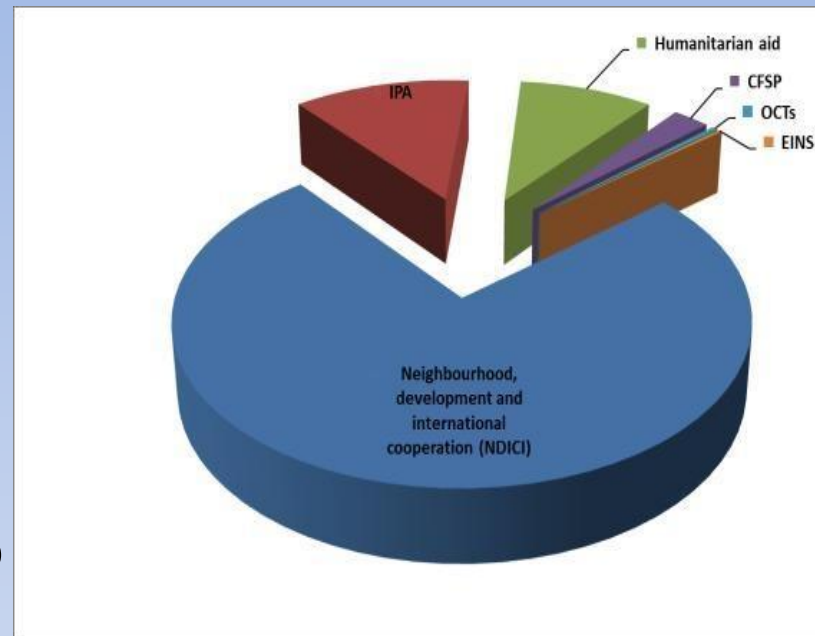
- ✓ *Інтеграційна модель ЄС як зразок для інших (Африканський Союз, Меркосур, ЄЕС)*
- ✓ *Поширення/нав'язування норм, цінностей через*
  - *нові політичні ініціативи (Барселонський процес, ЄПС, Східне партнерство, Союз для Середземномор'я)*
  - *заборона смертної кари (Туреччина)*
  - *охорона навколишнього середовища (Кіотський протокол, Паризька угода щодо зміни клімату, Європейська зелена угода - Green Deal)*
  - *гуманітарне право (Міжнародний кримінальний суд)*
  - *захист прав людини*
  - *допомога у розвитку (на ЄС приходить 55% св.показн.) та гуманітарна допомога (на долю ЄС – 36%)*
  - *Covid 19 – Team Europe (38 млрд.євро), ініціатива АСТ, COVAX, Global Health Summit (21.05.2021, Рим)*

# Бюджет ЄС на з/п діяльність

## ➤ *Витрати на з/п діяльність:*

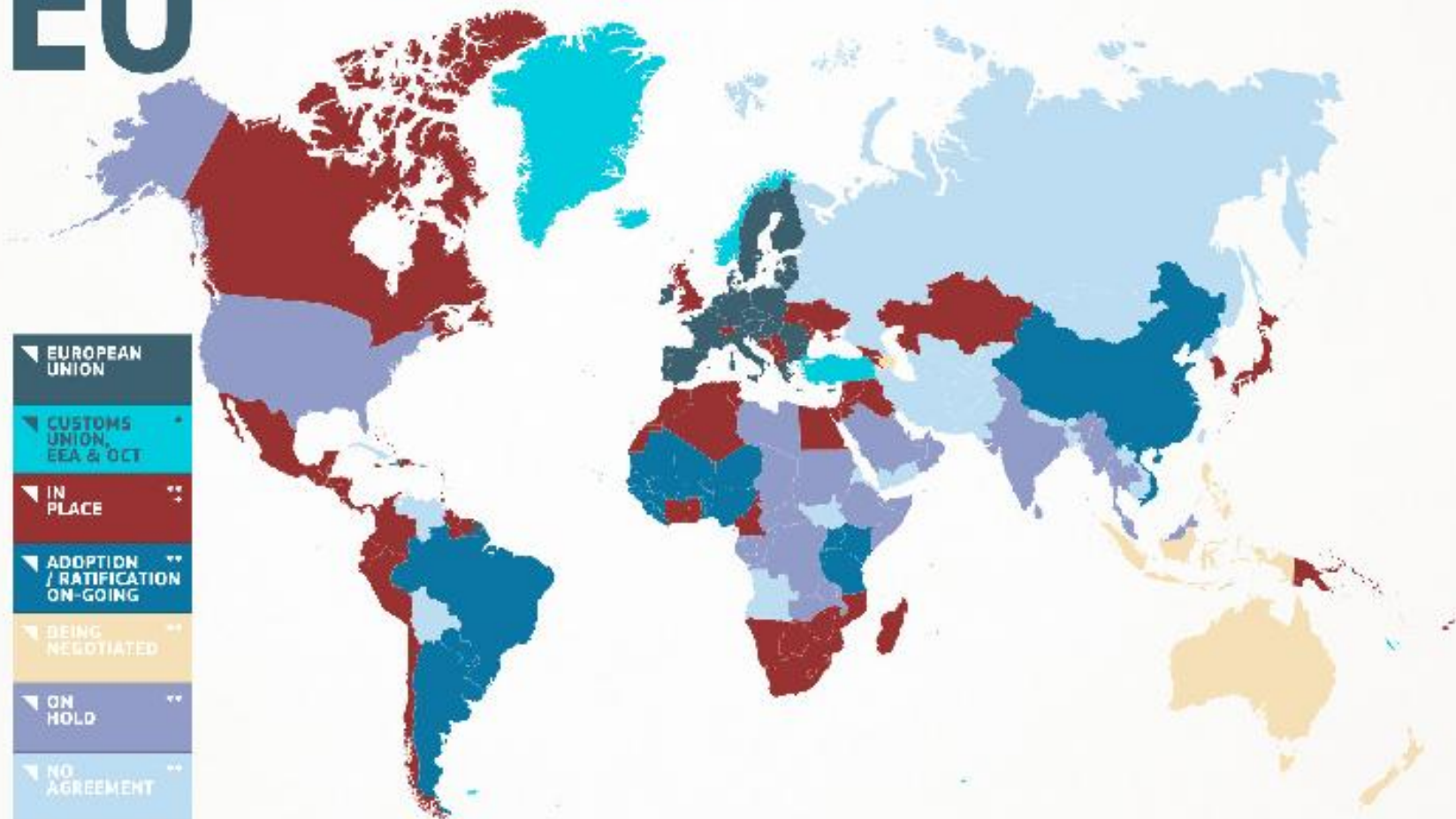
132,6 млрд. на 2021-2027 рр.  
(зростання на 30% порівняно з  
2014-2020 р. (94,5 млрд.євро),  
в тому числі:

- NDICI-Global Europe (Сусідство, розвиток та міжнародне співробітництво – 79,5 млрд.євро на Європейський інструмент сусідства – 19,3 млрд. євро)
- Інструмент передвступної допомоги – 14,5 млрд.євро
- Інструмент гуманітарної допомоги – 16,5 млрд. євро
- СЗППБ – 2,7 млрд. євро
- *Безпека та оборона* – 15,9 млрд. євро, в тому числі Європейський оборонний фонд – 7,9 млрд. євро
- *Європейський Фонд миру* (позабюджетний) – 5 млрд. євро





# EU trade agreements 2021



▶	EUROPEAN UNION	
▶	CUSTOMS UNION, EEA & OCT	▶
▶	IN PLACE	▶▶
▶	ADDITION / RATIFICATION ON-GOING	▶▶
▶	BEING NEGOTIATED	▶▶
▶	ON HOLD	▶▶
▶	NO AGREEMENT	▶▶

▶ European Economic Area (EEA) Overseas Countries and Territories (OCT)

▶▶ Free Trade Agreement (FTA), Deep and Comprehensive Free Trade Agreement (DCFTA), Investment Agreement, Enhanced Partnership and Cooperation Agreement (EPCA) Partnership and Cooperation Agreement with preferential element (PCA)

▶▶ The agreements with Chile, Tunisia and Eastern and Southern Africa are currently being updated, the updated agreement with Mexico is under ratification. The DCFTA with Georgia does not apply in South Ossetia and Abkhazia. The agreement between the EU and the United Kingdom is applied provisionally, pending ratification by the EU.

#EUtrade



# Цілі спільної зовнішньої політики та політики безпеки ЄС

- a) захист цінностей Союзу, фундаментальних інтересів, безпеки, незалежності та цілісності;
- b) консолідація та підтримка демократії, верховенства права, прав людини та принципів міжнародного права;
- c) збереження миру, запобігання конфліктам та зміцнення міжнародної безпеки відповідно до Статуту ООН, Гельсінського заключного акта та Паризької хартії для нової Європи;



- d) сприяння сталому економічному, соціальному та екологічному розвитку країн, що розвиваються, з ліквідацією бідності як основною ціллю;

# Цілі спільної зовнішньої політики та політики безпеки ЄС

e) сприяння інтеграції всіх країн в світову економіку, в тому числі шляхом послідовного скасування обмежень у міжнародній торгівлі;

f) допомога у розробці міжнародних заходів для збереження та покращення якості навколишнього середовища та сталого управління природними ресурсами для забезпечення сталого розвитку;

g) допомога населенню, країнам та регіонам, що постраждали від природних чи техногенних катастроф;



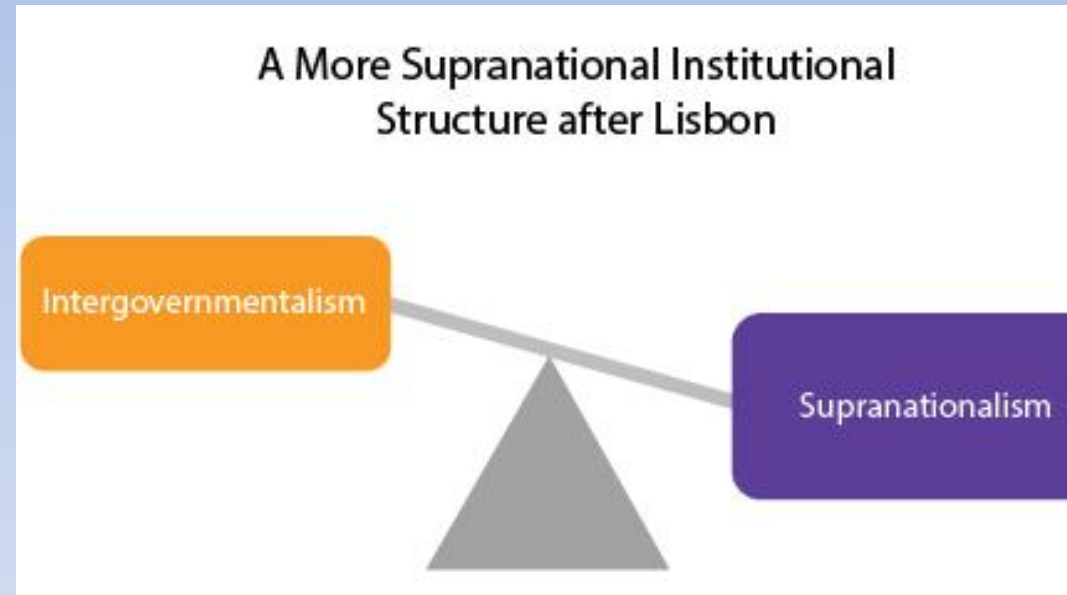
h) просування міжнародної системи, що базується на міцній багатосторонній співпраці та надійному глобальному управлінні

# Процес ухвалення зовнішньополітичних рішень в ЄС

Політики ЄС	Приклади	Метод	Голосування в Раді
Спільна зовнішня політика та політика безпеки	Дипломатичні заяви, декларації санкції	міжурядовий	одностайність (можл. голосування QMV)
Спільна безпекова та оборонна політика ЄС	Військові місії Цивільні місії PESCO	міжурядовий	одностайність
Інші аспекти зовнішніх зносин ЄС	Торг. політика Гуманіт.допомога Допомога у розвитку, ЄПС	Наднаціональний	кваліфікована більшість
Зовнішні аспекти внутрішньої політики ЄС	Енергетична політика, охорона навколишнього середовища	Наднаціональний	кваліфікована більшість

# Зміни, внесені Лісабонськими договорами

- Набуття ЄС правосуб'єктності
- Більшість питань ухвалюється кваліфікованою більшістю (“подвійна більшість”)
- Міжурядовий характер співробітництва з питань СЗПБ/СБОП ЄС залишився
- Інституційні зміни
- СБОП: положення про колективну оборону (ст.42 ДЄС) та солідарність (ст.222 ДФЄС), PESCO



# Особливий характер СЗПБ/СБОП ЄС

## Intergovernmentalism

- Принцип голосування – однастайність, проте з рядом виключень для СЗПБ
- Право вето
- Інструментарій – рішення (decisions)

## “Конструктивне утримання”

- “Constructive abstention” - можливість утриматися без блокування ініціативи інших партнерів
- Рішення не приймається, якщо утрималась 1/3 країн, що представляють 1/3 населення ЄС

## QMV винятки, але не в питаннях СБОП

- Ст.31 (2) ДЄС ‘enabling clause’ – 4 умови голосування QMV
- Ст.31 (3) ДЄС ‘passerelle clauses’ можливість розширення кола питань QMV (пропозиції ЄК – санкції, права людини, цивільні місії)

## Opt-out

- не всі держави беруть участь в інтеграції в повному обсязі
- Приклад Данії (СБОП, Європ.оборонне агентство)

# ІНСТИТУЦІЙНА СТРУКТУРА СЗПБ ЄС

Європейська  
Рада

Суд  
справедливості  
(юрисдикції немає)

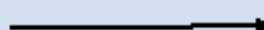
Рада МЗС

*головуючий*

Високий  
представник

*Віце-  
президент*

Європейська  
Комісія



COREPER

Європейська  
служба  
зовнішньої  
дії

Європейський  
парламент

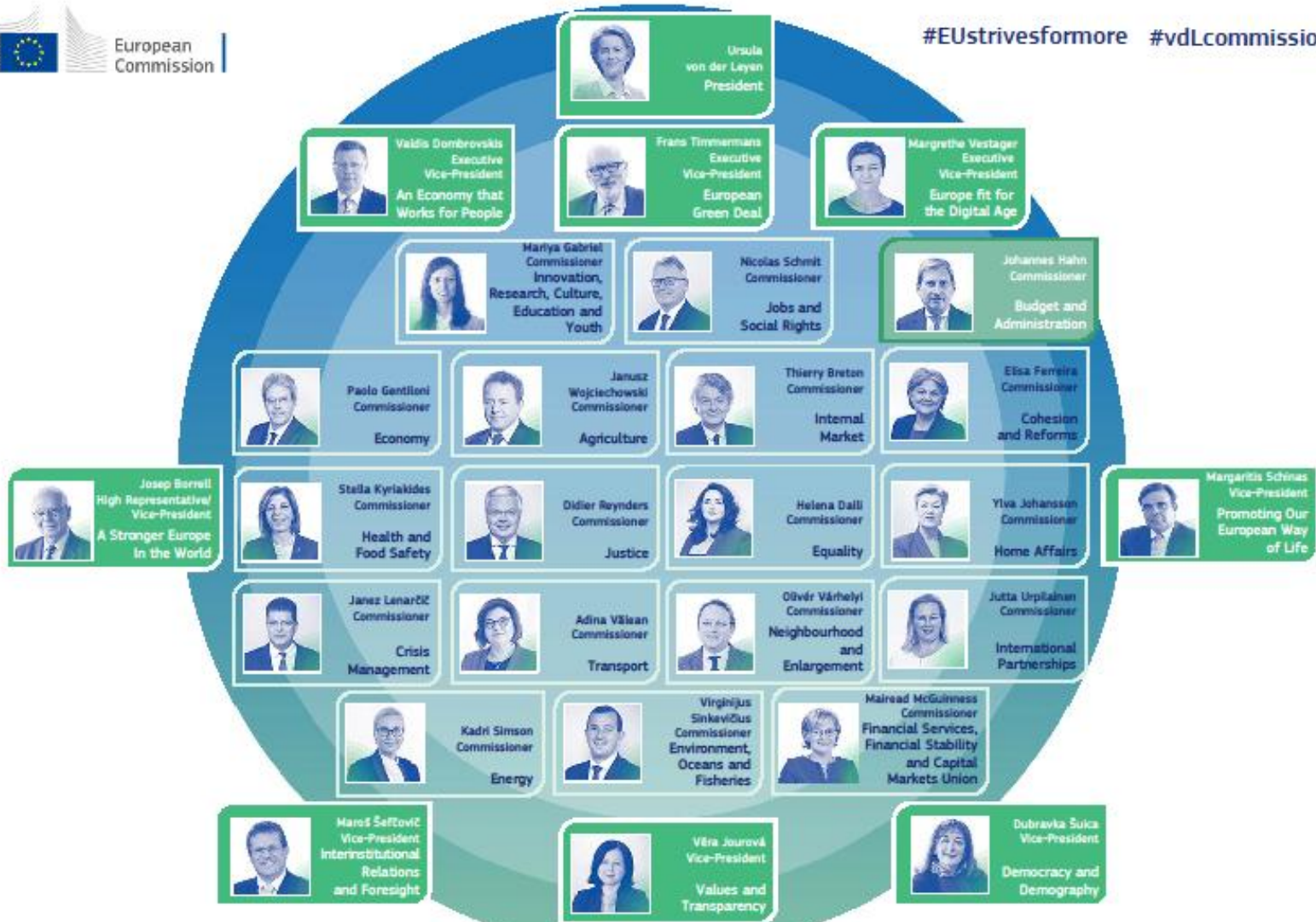
Політико-  
безпековий  
комітет

Комітети та  
робочі  
групи СЗПБ

# Європейська комісія 2019-2024



#EUstrivesformore #vdLcommission



A New Push for European Democracy



# Концептуальні засади

2003 **Європейська стратегія безпеки** “Безпечна Європа у кращому світі”

- 1) Визначення спільних загроз: тероризм, розповсюдження ЗМЗ, регіональні конфлікти, фіаско державності, організована злочинність
- 2) Багатосторонній підхід (керівна роль РБ, ООН, співпраця з ООН та регіональними організаціями)
- 3) Жоден з конфліктів не носить виключно військового характер, не піддається виключно військовим засобам вирішення.
- 4) Завдання, що стоять перед ЄС:
  - Зміцнення дипломатичного та військового потенціалу ЄС: здатність проводити декілька операцій одночасно як з застосуванням військового, так і цивільного потенціалу.
  - Реформування збройних сил - упор на гнучкі мобільні оперативні сили
  - Розширення спектру місій ЄС, превентивне залучення та раннє попередження.
  - Ефективне багатостороннє співробітництво, незамінність трансатлантичних відносин, важливим інструментом яких залишається НАТО.

# Глобальна стратегія ЄС 2016 із зовнішньої та безпекової політики “Спільне бачення, єдиний підхід: сильна Європа

*Основні принципи:* безпека ЄС; державна та соціальна стійкість держав на Південь та Схід від ЄС; комплексний підхід до врегулювання конфліктів; відкриті до співпраці регіональні системи – індивідуальний підхід; глобальне управління – зміцнення ролі ООН.

- Ускладнення геополітичного середовища: екзистенційна криза, безпека внутрішня та зовнішня, термін “*стійкість/витривалість*” (resilience)
- Дилема «цінностей та інтересів» у зовнішній політиці ЄС – “*принциповий прагматизм*” ЄС
- курс на зміцнення оборонного потенціалу ЄС та заявлене прагнення до «*стратегічної автономії*» в сфері безпеки та оборони.